

*Цвяк Л. В., кандидат філологічних наук, доцент,
начальник кафедри німецької та другої іноземної мови
НАДПСУ України імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький)*

МІЖНАРОДНЕ СТАЖУВАННЯ ЯК ЗАСІБ МОВНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

У статті визначається роль мовного та професійного стажування студентів (курсантів) для їхнього становлення як майбутніх спеціалістів, узагальнюється досвід проходження стажування курсантами-філологами в Академії Федеральної поліції Німеччини м. Любек. Доведено можливість застосування сформованих під час стажування компетенцій у майбутній професійній діяльності охоронця державного кордону.

Ключові слова: міжнародна співпраця, мовне та професійне стажування, академічна мобільність.

В статті определяется роль языковой и профессиональной стажировки студентов (курсантов) для их становления как будущих специалистов, обобщается опыт прохождения стажировки курсантами-филологами в Академии Федеральной полиции Германии г. Любек. Доказана возможность применения сформированных во время стажировки компетенций в будущей профессиональной деятельности защитника границы.

Ключевые слова: международное сотрудничество, языковая и профессиональная стажировка, академическая мобильность.

This article defines the importance of language and professional training of students and cadets for their formation (education) as future specialists, summing up the experience of training of cadets-philologists at German Federal Police Academy in Lubeck. It was been proved that there is a possibility to experience language competences, gained during the training process, in the future professional activity as a border guard.

Key words: international cooperation, language and professional training, academic mobility.

Вступ. Згідно з законодавством України одним із головних завдань держави у галузі освіти і науки є забезпечення потреби суспільства в кваліфікованих фахівцях, що передбачає покращення якості освіти, підтримку професійної мобільності, можливість навчання і стажування в провідних вузах і наукових закладах за кордоном, забезпечення працевлаштування.

Крім цього, мобільність студентів, аспірантів, наукових і науково-педагогічних працівників є однією з головних вимог Болонського процесу, що створює можливості для розвитку особистості, посилення співробітництва вузів і наукових закладів на міжнародному рівні, покращує якість вищої освіти і дослідницької діяльності, сприяє євроінтеграції [4, с. 12].

Таким чином, проблема навчання студентів і стажування наукових і науково-педагогічних працівників за кордоном є викликом часу і вимагає вирішення.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю аналізу проходження мовного і професійного стажування викладачів і студентів вузів та узагальнення напрацьованого досвіду стажування курсантів-філологів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (НАДПСУ) в Академії Федеральної поліції Німеччини м. Любек.

Метою статті є визначити роль мовного та професійного стажування студентів

(курсантів) для їхнього становлення як майбутнього спеціаліста та прослідкувати можливість застосування сформованих під час стажування компетенцій у майбутній професійній діяльності.

Результати дослідження. В процесі модернізації української вищої освіти відбувається орієнтація на нову європейську дворівневу систему освіти: бакалаврат і магістратуру, де великого значення набуває проблема підготовки спеціалістів для інноваційної діяльності, здатних до повноцінного спілкування в умовах багатомовного соціального і академічного середовища, які вміють адаптуватися до сучасних умов, гнучко і мобільно реагувати на будь-які зміни в суспільстві, соціально включатися не лише в різні сфери вітчизняного суспільства, але й європейського світового простору [2].

Обмін досвідом з реформування системи вищої освіти, розповсюдження інформації про національну культуру, вищу освіту, науку, відповідає прагненню України до інтеграції в європейську спільноту. Поглиблення співпраці між країнами в галузі вищої освіти і науки для України є дуже важливою складовою сучасного етапу соціально-економічних перетворень, які відбуваються сьогодні. Для України це можливість підвищити рівень мобільності українських студентів і викладачів, підвищити якість підготовки наших студентів, посилити інтеграцію освіти і

науки, дати поштовх подальшим науковим дослідженням, поглибити знання іноземних мови і національних культур інших країн, а також поширити знання про мову, культуру, освіту і науку України.

Головною метою навчання і стажування є підвищення рівня теоретичної і практичної підготовки студентів, аспірантів, наукових і науково-педагогічних працівників, проведення авторських досліджень з використанням сучасного обладнання і технологій, оволодіння новітніми унікальними методами, набуття досвіду здійснення науково-дослідницької і викладацької діяльності, забезпечення інформаційного обміну і розширення наукових контактів.

В умовах глобалізації сучасне суспільство потребує спеціалістів міжнародного рівня з високим рівнем володіння іноземними мовами, які мають досвід міжкультурного спілкування. Тому на сьогодні навчатися за кордоном, долучитися до іншої культури, займатися науково-дослідницькою діяльністю в найбільших наукових центрах світу, брати участь у науково-практичних заходах зарубіжних університетів і вивчити іноземну мову є абсолютно реальним. Якщо говорити про мовне стажування в країні, мову якої вивчаєш, то це завжди цікаві викладачі, захоплюючі заняття, незабутнє спілкування з однолітками з інших країн і унікальна можливість збагатити свій світогляд. Ефективним засобом підвищити рівень володіння іноземною мовою є спілкування з носіями мови, «занурення» в іномовне середовище, в іншу культуру, іншу освітянську систему. Вченими доведено, що повне «занурення» в мовне середовище забезпечує запам'ятовування слів і фраз навіть на рівні підсвідомості.

Колись стажування за кордоном вважалося чимось неймовірним і недосяжним. Але часи змінилися, і у сучасному світі підвищити рівень володіння іноземними мовами, розширити світогляд, провести наукові дослідження в зарубіжному університеті досить просто – було б бажання.

Існує багато програм стажування за кордоном. Розробляють їх в країнах, зацікавлених у поширенні і популяризації своїх принципів і моделей ведення бізнесу і управлінської діяльності. Ці програми проводять вітчизняні і зарубіжні організації – посередники між департаментами різними державами і споживачів. Їх можна порівняти з туристичними агентствами, але вони

організують не відпочинок, а навчання і роботу.

Усі програми розраховані на те, що молоді фахівці в процесі стажування отримають необхідні знання і досвід для організації власного бізнесу або використовуватимуть отримані знання та набуті навички у своїй подальшій професійній діяльності. До такого процесу навчання і обміну досвідом залучені США, Канада, Австралія, Нова Зеландія, Німеччина, Великобританія, Ірландія, Мальта, Іспанія, Італія, Франція, Японія, Китай та інші країни. Найчастіше вітчизняні компанії з організації навчальних поїздок пропонують стажування в сфері готельного і туристичного бізнесу. В зарубіжних компаніях асортимент більш цікавий: менеджмент медичних закладів, педагогічна діяльність, бізнес і комерція, фінанси, бухгалтерія, маркетинг, бібліотекознавство, право, реклама, друкарська справа, зв'язки з громадськістю, web-дизайн – створення дизайну сайту, шоу- і арт-бізнес, програмування та ІТ, дизайн і архітектура.

Якщо говорити про категорію, на яку розраховані програми стажування за кордоном, то це спеціалісти різних галузей, але в переважній більшості вони розраховані саме на студентів старших курсів вузів. Це можна пояснити так:

1) саме студентам найбільше не вистачає практичних знань і навичок, які можуть знадобитися в реальній роботі;

2) студенти є найбільш мобільною і активною частиною суспільства;

3) студентам набагато простіше отримати візу для проходження зарубіжної практики, ніж випускникам або спеціалістам.

Які переваги проходження мовного чи професійного стажування або отримання вищої освіти за кордоном? Активна життєва позиція нового покоління дозволяє йому розглядати це питання як можливість отримати професійний досвід і додаткові знання. Крім цього, серед «плюсів», які отримує учасник стажування, студенти називають:

1) значно покращує знання іноземної мови;

2) вчиться використовувати здобуту освіту в новому практичному середовищі;

3) отримує нові ідеї і унікальний досвід на робочому місці;

4) отримує можливість ознайомитися з принципами роботи західної компанії, з іншою моделлю ведення бізнесу;

5) ближче познайомитися з культурою іншої країни, культурою ділових стосунків;

6) оволодіти навичками самостійної і командної роботи, необхідні для майбутньої кар'єри;

7) познайомитися з новими цікавими людьми, країною і її традиціями, зав'язати корисні знайомства, отримати нові ділові і особисті контакти;

8) придбати нову цікаву літературу зі спеціальності;

9) підвищити рівень своєї цінності на ринку праці;

10) отримати Сертифікат про проходження стажування або лист-рекомендацію від іноземного працедавця.

Все це дозволяє випускнику ВНЗ бути запитуваним у багатьох галузях, як у нашій країні, так і за кордоном.

Результати соціологічного аналізу свідчать про те, що стажери в цілому досить добре адаптуються до умов життя, навчання і науково-дослідницької роботи в різних країнах. Судячи з відповідей частини опитаних, найбільші труднощі в перші дні після приїзду на стажування виникали у них лише стосовно володіння іноземною мовою для нормальної побутової, науково-навчальної та іншої комунікації. Інші труднощі після приїзду за кордон виникали стосовно:

1) адаптації до побутових умов;

2) адаптації до традицій, менталітету країни і її мешканців;

3) адаптації до умов роботи;

4) адаптації до адміністративних вимог вузу;

5) адаптації до кліматичних умов;

6) фінансового характеру;

7) пошуку та оренди житла [1, С. 34-35].

У наш час переважна більшість вищих навчальних закладів України має ділові стосунки (угоди), укладені із відповідними за напрямками навчання університетами зарубіжних країн. Це і є першою умовою можливості поїздки студента із України на короткострокове навчання (стажування) за кордон. Як ми вже вказували, на стажування їдуть переважно студенти старших курсів. Завдяки підписаним угодам про співробітництво, наші студенти навчаються за кордоном без перерви в навчанні. Другою умовою можливого стажування студента за кордоном є достатньо глибоке знання іноземної мови, якою відбувається навчання в країні стажування.

Крім прямих угод між університетами України й зарубіжних країн на навчання до

іноземних ВНЗ на пільгових умовах можна поїхати за рахунок спонсорів.

Ними можуть бути:

– інформаційні центри зарубіжних посольств в Україні;

– різні фонди (зокрема Міжнародний Фонд "Відродження");

– культурні центри (Французький культурний центр);

– міжнародні стипендії та гранти (Британська рада та Британські урядові стипендії для післядипломного навчання);

– урядові стипендії;

– інші спонсори.

В контексті проблеми, що розглядається, хотілося б звернути увагу на те, що розширення міжнародного співробітництва відкриває великі перспективи в плані проходження стажування за кордоном не лише перед студентами, але й курсантами та слухачами військових та правоохоронних навчальних закладів України, що створює можливість брати участь у міжнародних програмах обміну і створювати базу для розвитку їх академічної мобільності. У наш час неможливо уявити сучасного охоронця державного кордону, який не володіє навичкам професійного спілкування іноземною мовою. Саме практичне володіння іноземною мовою набуває для майбутнього офіцера-прикордонника пріоритетного значення і виступає важливим критерієм характеристики професійних якостей випускника правоохоронного вищого навчального закладу та одним з основних вимог до його підготовки [6], [7].

Професійно орієнтований підхід до вивчення іноземної мови у немовному вузі (НАДПСУ) полягає у забезпеченні ефективності навчання мови за фахом з метою формування іншомовної комунікативної компетенції і спрямований на послідовний комплексний розвиток усіх компетенцій, необхідних для здійснення іншомовної комунікації в різних сферах спілкування: академічній, професійній і соціально-суспільній. На заняттях з лінгвокраїнознавства німецькомовних країн, а також на практичних заняттях курсанти знайомляться з лінгвокультурними особливостями зарубіжних країн і національно-специфічним характером носіїв мови. І зрозумілим продовженням навчального процесу є мовні і професійні стажування до німецького міста Любек, де розташована Академія Федеральної поліції Німеччини.

Як свідчить досвід, значення таких стажувань дуже велике, оскільки:

1) курсанти мають можливість удосконалити професійні навички і знання відповідно до своєї спеціальності, в результаті покращується якість знань;

2) у курсантів з'являється стимул до вивчення іноземної мови, а також бажання взяти участь у різних мовних програмах;

3) курсанти можуть здійснити порівняльний аналіз структури прикордонних відомств Німеччини та України і обговорити це на заняттях, ознайомитися з організацією навчального процесу в Академії Федеральної поліції;

4) після повернення курсанти відповідальніше ставляться до навчання, що є передумовою підготовки зацікавлених спеціалістів прикордонної служби як правоохоронного органу.

Крім того, під час моделювання ситуацій повсякденної прикордонної служби курсанти вчаться розв'язувати проблемні ситуації, які можуть виникнути під час виконання професійних обов'язків, а також накопичують практичний матеріал для своїх майбутніх дипломних робіт.

Як стверджують самі курсанти, які пройшли таке стажування, спільне навчання з слухачами з інших країн призводить до розуміння особливостей чужого мислення, додає широти сприйняття, забезпечує кращий контакт з іноземними колегами у майбутньому, а удосконалення знань з іноземної мови є важливою запорукою подальшого кар'єрного зростання.

Курсанти української делегації мають можливість спілкуватися з німецькими курсантами та слухачами Федеральної поліції Німеччини під час неофіційних зустрічей, проводячи спільний спортивний захід – гра в футбол та волейбол, офіційної заключної зустрічі керівників та курсантів (слухачів) німецької та української сторони. Це дає можливість українським курсантам поглибити свої знання німецької мови, удосконалити навички розуміння мови на слух, подолати лінгвоетнічний бар'єр, опинитися в ситуації іншомовного спілкування та розвивати діалогічне і монологічне мовлення, а також набути досвіду щодо виконання службових обов'язків у якості майбутніх офіцерів-прикордонників.

Однією із складових успіху німецьких колег є їх динамізм і націленість на інновації. Наприклад, зарубіжні викладачі все активніше використовують у навчальному

процесі найновітніші мультимедійні засоби. Усі досягнення технічного прогресу поставлені на службу курсантам, допомагаючи їм здобути необхідні знання і навички, ставати справжніми професіоналами у своїй спеціальності.

Більшість тренінгів і практичних занять розвивають уміння і здібності стосовно прийняття рішення, позитивного мислення, згуртованості колективу, взаємодовіри, гнучкості та мобільності дій, професійної готовності, фізичного та психічного навантаження, знання іноземної мови та спілкування з іноземцем-порушником кордону.

Слід відмітити, що не лише навчальна, але й побутова інфраструктура курсантської аудиторії у Німеччині забезпечує великий комфорт. До їхніх послуг гуртожитки, комфортабельний спортзал і спортивні споруди, басейн, студентські ресторани, кафе та інші об'єкти. Забезпечується безкоштовний доступ до Інтернету.

Українські прикордонники, які завершили навчання в НАДПСУ і отримали офіцерське звання, мають можливість навчатися в Академії Федеральної поліції Німеччини протягом 2,5 років. Запрошуючи до себе на навчання іноземців, німецька Федеральна поліція багато робить для того, щоб вони почувалися тут комфортно. Так, наприклад, тут діє служба підтримки зарубіжних слухачів, співробітники якої надають їм допомогу – консультаційні послуги з питань навчання, успішності та вирішення побутових питань. Іноземцям пропонується пройти спеціальну орієнтаційну програму, яка дозволяє адаптуватися до нових умов життя і навчання та пройти курси удосконалення знань німецької мови.

Успішно справлятися з навчальним навантаженням допомагає атмосфера дружньої співпраці, характерна для зарубіжних вузів. Викладачі та інструктори в них відкриті для діалогу, готові терпляче сперечатися з курсантами та слухачами. Як правило, у них передбачені спеціальні години для консультацій з навчального матеріалу. Поширеною є система наставництва, коли за курсантами молодших курсів закріплюється академічний наставник з числа старшокурсників і викладачів.

Разом з тим, на думку українських курсантів і слухачів, навчання в Академії Федеральної поліції Німеччини – це важка праця. Викладачі і сам ритм навчання, переміщення для практичної підготовки в

різні навчальні центри, які розкидані по території країни, комплексний випускний екзамен задають високу планку. Необхідно постійно читати літературу, багато матеріалу опрацьовувати самостійно, готувати і здавати письмові роботи, брати участь у дискусіях на заняттях, виступати учасниками рольових ігор. Але така вимогливість в кінцевому результаті себе повністю виправдовує, оскільки кожний розуміє, що навчається для себе.

Зрозуміло, наскільки важливою є необхідність продовження взаємних візитів представників навчальних закладів різних країн з метою подальшого вивчення системи підготовки персоналу прикордонних відомств, набуття досвіду, налагодження ділових контактів та зміцнення довіри в інтересах подальшого розвитку співробітництва між правоохоронними органами України та ФРН.

Таким чином, можна зробити **висновок**, що сформовані під час навчання та стажування компетенції в подальшому дозволять майбутнім фахівцям різних галузей ширше використовувати отримані мовні і професійні знання на практиці,

слугуватимуть основою для вирішення професійних завдань, пов'язаних з розробкою спільних міжнародних проєктів, роботою в зарубіжних фірмах, відповідальним ставленням до виконання своїх службових обов'язків та виконання завдань з охорони кордону на високому професійному рівні. Пріоритетним стає результат освіти, якого планується досягти. Таким результатом є професійна і особистісна підготовленість випускників до успішної професійної діяльності. Саме це і повинно стати критерієм результату освіти і основною складовою в оцінці ефективності освітньої діяльності вузів.

Враховуючи принцип дії Європейського Союзу, згідно з яким всі європейці повинні бути спроможні розмовляти двома іноземними мовами без урахування своєї рідної мови, в подальших дослідженнях доцільно провести порівняльний аналіз формування полілінгвістичної особистості в системі української та німецької освіти, тобто підготовку бакалаврів (магістрів), які активно володіють декількома іноземними мовами.

Література

1. Арефьев А.Л. Дмитриев Н.М. Зарубежные научно-учебные стажировки. – М.: ЦСП, 2003. – 140 с.
2. Мкртычева Н.С., Сизова О.А. Иностраный язык как детерминанта подготовки компетентного специалиста к самопродвижению в профессиональном пространстве: монография / В.И.Белай, Т.В.Трусова, О.Г.Барвенко; отв. ред. к.пед.н., доц. С.И.Ершова; ГОУ ВПО «Южно-рос. гос. ун-т экономики и сервиса». – Шахты: ГОУ ВПО «ЮРГУЭС», 2011. – С. 93-106.
3. Савотина Н.А. Проблемы формирования будущего специалиста // Педагогика. – 2001. – №10. – С. 32-24.
4. Стандарты и рекомендации для гарантии качества высшего образования в европейском пространстве. – Йошкар-Ола: Аккредитация в образовании, 2008. – 58с.
5. Филипьева С.М. Международные стажировки как средство профессиональной подготовки и адаптации студентов к новой социальной среде // Труды академии туризма: Сб. науч. тр. Вып. 5. / Под ред. Ю.В.Кузнецова, А.Т.Кириллова, Г.А.Карповой, Н.Н.Воскобойниковой, Е.В.Масловой. – СПб.: Невский Фонд, 2003. – С. 256-262.
6. Цвяк Л.В. До питання професійно спрямованої іншомовної підготовки офіцерів-прикордонників // Збірник наукових праць I всеукраїнського науково-методичного семінару «Забезпечення наступності змісту в системі ступеневої вищої та післядипломної освіти: українські традиції та європейська практика». – Хмельницький: Поліграфіст-2, 2011. – С. 85-87.
7. Цвяк Л.В., Псьол С.В. Принципи викладання професійно орієнтованої мови майбутнім офіцерам-прикордонникам // Збірник наукових праць №55. Серія: Педагогічні та психологічні науки / Державна прикордонна служба України, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. – Хмельницький: НАДПСУ, 2010. – С. 111-114.
8. Шубина С.В. Мотивация овладения иностранным языком в условиях билингвального обучения в вузе: автореф. дис. канд. пед. наук. – Великий Новгород: Новгородский гос. ун-т им. Ярослава Мудрого, 2000. – 18 с.